

10.6.2020

Suomen opinto-ohjaajat ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Suomen opinto-ohjaajat ry kiittää mahdollisuudesta ottaa kantaa hallituksen esitykseksi oppivelvollisuuslaiksi ja eräistä siihen liittyvistä laeista. Huomispäivän tulevaisuutta tehdään tänään kouluissa ja oppilaitoksissa ympäri Suomen. Koulutus on muutosvoimaa, joka mahdollistaa vakaan ja valoisan tulevaisuuden meille kaikille, sillä on mahdollista myös ratkaista globaaleja ongelmia. Kun on kyse Suomen tulevaisuudesta, koulutus ratkaisee ja sen sanotaan olevan myös silta tulevaisuuteen. Kasvatuksen ja koulutuksen avulla voimme tukea kasvua yksilöiksi ja yhteisön jäseneksi. Koulutuksen avulla on myös mahdollisuus ehkäistä syrjäytymistä, antaa valmiuksia työelämään. Jokaisella nuorella ja aikuisella pitää olla mahdollisuus suorittaa loppuun peruskoulu ja toisen asteen opinnot.

Vaikka lähes kaikki nuoret siirtyvät peruskoulusta toiselle asteelle, liian moni opiskelijoista keskeyttää opinnot eri syistä tai ei saavu aloittamaan toisen asteen opintoja lainkaan. Joka kuudes nuori päättää opintonsa saavuttamatta toisen asteen tutkintoa. Tilastokeskuksen tilastojen mukaan perusasteen varassa olevien työllisyysaste on noin 43 % ja ylemmän korkeakouluasteen 86 %. Opiskelijat valmistuvat Suomessa moniin muihin maihin verrattuna keskimääräistä vanhempina. Vajaa kolmannes ikäluokasta pääsee korkeakouluun. Neljännes uusista ylioppilaista ei hae samana vuonna jatko-opintoihin ja 20-40-vuotiaista jopa neljännes keskeyttää ammatilliset opintonsa. Ikäluokasta 15 % ei suorita toisen asteen tutkintoa ollenkaan. Syyt siihen, miksi opintoja ei aloiteta tai ne keskeytetään ovat yksilöllisiä. Usein taustalla ovat heikot peruskoulussa saavutetut taidot, väärä alavalinta sekä taloudelliset, sosiaaliset, päihteisiin tai terveyteen liittyvät syyt.

Peruskoulu ja toinen aste antavat hyvän pohjan korkeakouluopintoihin ja työelämään. Kaikessa koulutuksessa ja kasvatuksessa pitää kiinnittää huomiota tasa-arvoon, laatuun ja tulokseen. Sivistys, kasvatus ja koulutus ovat Suomen tulevaisuuden valttikortteja. Viime vuosina nuorten ikäluokkien koulutustaso on huolestuttavasti kääntynyt laskuun Tilastokeskuksen tilastojen mukaan. Laadukas koulutusjärjestelmä tarvitsee riittävän vakaan rahoituksen. Eduskunnan tärkeänä tehtävänä on varmistaa, että jokaisella nuorella on taustastaan riippumatta mahdollisuus toisen asteen koulutukseen.

Suomen opinto-ohjaajat ry nostaa esille oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyviä uhkia tai mahdollisuuksia:

1. Varmistetaan riittävän tuen saaminen opintojen kaikissa vaiheissa

Varmistetaan opinto-ohjauksen avulla, että kaikki nuoret löytävät perusopetuksen jälkeen itselleen sopivan opiskelupaikan. Opinto-ohjaus tarvitsee toimiakseen riittävät resurssit. Yhdellä opinto-ohjaajalla voi olla enintään 200 ohjattavaa peruskoulussa ja toisella asteella. Tällä varmistetaan opinto-ohjauksen tasavertainen saatavuus ja laatu opiskelijalle riippumatta oppilaitoksesta, jossa hän opiskelee. Etenkin ammatillisessa koulutuksessa opinto-ohjauksen saatavuudessa on suuria puutteita joissakin oppilaitoksissa. Oppivelvollisuuden pidentäminen ei itsessään poista tarvetta erilaisiin tukipalveluihin.

Mielenterveysongelmat ovat nuorten tavallisimpia terveysongelmia. Niitä esiintyy jopa 20-25% nuorista ja määrä on lisääntynyt koko ajan viime vuosien aikana. Opiskeluhollossa ongelmiin voidaan puuttua varhaisessa vaiheessa, mutta tämän takaamiseksi vaaditaan tarpeeksi resursseja etenkin ennaltaehkäisevään työhön ja sitovat henkilöstömitoitukset. Suositusten rinnalle tarvitaan riittävä lainsäädäntö turvaamaan oppilaiden ja opiskelijoiden oikeus lähiopetukseen ja oikea-aikaiseen opinto-ohjaukseen.

On myös tärkeää, että perusopetuksen päättäneillä oppilailla on mahdollisuus saada kesällä ohjausta jatko-opintopohdintojen tueksi. Perusopetuksen oppilaanohjaajien kesäkeskeytysajalla yhteistyötahoina olisivat etsivä nuorisotyö ja Ohjaamot. On hyvä, että nuorta, joka ei ole saanut yhteishaussa opiskelupaikkaa, ohjaa hänelle tuttu opinto-ohjaaja. Nuorta voidaan ohjata omassa peruskoulussa syksyllä esim. hakemaan opiskelupaikkaa jatkuvan haun kautta. On tärkeää, että tarpeelliset tiedot siirtyvät syksyllä nuoren mukana uuteen opiskelupaikkaan. Tähän ei kannata varata kesäkuukausilta ohjausaikaa, vaan elokuussa huolehditaan asia kuntoon. Tällöin on myös opiskelupaikkoihin saattanut tulla peruutuksia ja uusia mahdollisuuksia avautuu ohjattavalle.

Eritysopetuspalveluja on oltava joustavasti saatavilla niitä tarvitseville sekä perus - että toisella asteella. Tällä varmistetaan jatko-opintoihin ja työelämään tarvittavat riittävät valmiudet ja ehkäistään tehokkaasti syrjäytymistä. Oppivelvollisuuden laajentaminen ei suoraan auta parantamaan näitä palveluja.

Perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheen koulutuksiin suunnitellut uudistukset vaikuttavat hyviltä. Uuden laajemman kokonaisuuden vastuualueet pitää kuitenkin miettiä tarkasti. Peruskoulujen, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyö on ratkaisevassa roolissa, jotta nuorille saadaan räätälöityä heille sopivia opintokokonaisuuksia. Perusopetuksen arvosanojen korottamismahdollisuuksiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Myös nivelvaiheen opiskelijoiden opinto-ohjauksen järjestämiseen tulee varata riittävästi resursseja.

On tärkeää, että perusopetuksen päättävä nuori voi hakea sekä yhteishaussa että valmentavaan koulutukseen. Nuorella pitää olla mahdollisuus päättää koulutuksen valinnasta sen jälkeen, kun tulokset yhteishausta ovat tulleet. Yhteishakujen digitalisoitumisen myötä hakuprosessia on mahdollista tiivistää siten, että suurella osalla peruskoulunsa päättävistä olisi tieto opiskelupaikasta jo kesäkuun alussa.

2. Varmistetaan riittävän osaamisen saavuttaminen peruskoulussa

Peruskoulun vahvistaminen auttaa parhaiten niitä, joita uhkaa syrjäytyminen. Peruskoulun tulee jatkossakin tarjota kotitaukusta riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautua ja kehittää lahjakkuuksiaan. Perusopetuksen joustavuutta ja yksilöllisiä opintopolkuja on hyödynnettävä niin, että nuoret saavat riittävät valmiudet toisen asteen opintoihin. On palattava perusasioihin, kuten lukemisen ja kirjoittamisen oppimiseen. Kriittistä ajattelua ja medialukutaitoa ei voi olla ilman kunnollista äidinkielen osaamista.

On kiinnitettävä erityistä huomiota, että kaikista taustoista tulevilla oppilailla/opiskelijoilla on mahdollisuus edetä korkea-asteelle asti. Etenkin maahanmuuttajataustaiset nuoret jäävät helposti ilman korkea-asteen koulutusta ilman kunnollisia tukitoimia. Jokaiselle pitää taata mahdollisuus saavuttaa riittävä kielen osaaminen joko suomen - tai ruotsin kielessä. Tiedot koulutuksen lisääntyvästä periytymisestä korkeakoulutettujen lapsille on huolestuttavaa. Koululaitos ei onnistu tasaamaan sosiaalisen taustan merkitystä opintojen jatkamiselle esim. korkea-asteelle.

Voimassa olevassa perusopetuslaissa ei ole vastaavaa sääntelyä oppivelvollisuuden keskeyttämisperusteista. Miksi tulevassa laissa pitäisi olla perusteet, joilla oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksessa olisi mahdollista keskeyttää?

3. Varmistetaan nuorten tasavertainen mahdollisuus suorittaa toisen asteen opintoja koulutuksenjärjestäjästä riippumatta

Opintoihin liittyvät oppikirja-, työväline- ja muut materiaalikustannukset, jotka saattavat vaikuttaa opiskelijan taloudellisiin mahdollisuuksiin suorittaa tutkinto, tulee hoitaa yksilö- ja perhekohtaisten taloudellisten tukien avulla. Tällä hetkellä opintoihin taloudellista tukea tarvitsee noin joka viides nuori tai nuoren perhe. Tehokkainta olisi kohdistaa rahallisia tulonsiirtoja näille nuorille ja heidän perheilleen esim. nostamalla opintotuen määrää. Myös perheiden hyvinvoinnin tukeminen on tärkeää mm. ennaltaehkäisevän sosiaalityön keinoin.

Laaja kouluverkko myös toisella asteella tukee nuorten joustavaa siirtymistä lukio – ja ammatillisiin opintoihin. 16-vuotias ei useinkaan ole valmis muuttamaan vielä opintojen perässä pois kotoa. Oppivelvollisuuden pidentäminen tukee tämän tavoitteen toteutumista. Jos oppimateriaalit on tarkoitettu tarjota opiskelijoille ilmaiseksi, niin kuka määrittelee mitä oppimateriaaleja käytetään esim. tietokone, oppikirjat, työväline yms. maksut. Tällä hetkellä toisella asteella opettaja valitsee käytössä olevan materiaalin / oppikirjan oman harkinnan mukaisesti. Jos koulutuksen järjestäjä veloitetaan hankkimaan esim. oppikirjat, niin siirtykö päätäntävalta pois opettajalta. Suomen koulutusjärjestelmän yksi suurimmista vahvuuksista on pätevät ja korkeasti koulutetut opettajat, jotka saavat suhteellisen vapaasti päättää keinot, joilla päästään opetussuunnitelman asettamiin tavoitteisiin.

4. Varmistetaan koulutuksen riittävät resurssit toteuttaa sille annettua tehtävää

Peruskoulun vahvistaminen auttaa parhaiten niitä, joita uhkaa syrjäytyminen. Peruskoulun tulee jatkossakin tarjota kotitaukusta riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautua ja kehittää lahjakkuuksiaan.

Koulutusleikkaukset ovat kohdistuneet kipeimmin ammatilliseen koulutukseen. Resurssit ammatillisissa oppilaitoksissa on venytetty äärimmilleen, kun rahoitusta on leikattu 10 vuoden aikana yli 300 miljoonalla eurolla.

Myös lukiokoulutuksen rahoitus on huonontunut jo vuosia. Toisella asteella ryhmäkoot ovat kasvaneet, lähiopetuksesta on tingitty ja tukipalvelut eivät ole suhteessa opiskelijamäärään. Nämä ongelmat koskevat suurta osaa toisen asteen koulutuksen järjestäjistä.

Hallituksen esityksessä todetaan, että jatko-ohjausvelvoitteen säätäminen kaikille ammatillisen koulutuksen järjestäjille parantaisi ylioppilastutkinnon ja ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden nuorten yhdenvertaisuutta, kun kaikilla tutkinnon suorittaneilla olisi yhtäläinen mahdollisuus saada jatko-ohjausta jatko-opintoihin hakeutumiseen tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana. Esityksessä arvioidaan myös, että aiempaa systemaattisempi jatko-ohjaus jatko-opintoihin ammatillisen tutkinnon suorittamisen jälkeen voisi lisätä ammatillisen tutkinnon suorittaneiden hakeutumista ja pääsyä korkeakoulutukseen, ja sitä kautta parantaa näiden henkilöiden osaamis- ja koulutustasoa. Tämän jatko-ohjausvelvoitteen ei tarvitse välttämättä olla sidoksissa oppivelvollisuuden laajentamiseen.

Korkeakoulujen kannalta on oleellista, että korkeakoulutukseen hakeutuu ja pääsee sellaisia opiskelijoita, joilla on korkea-asteen opinnoissa vaadittava osaaminen sekä tiedot ja taidot, kuten akateemiset taidot, itseohjautuvuus, tiedonhankintakyky jne. Oppivelvollisuuden laajentaminen toiselle asteelle ei automaattisesti tuo mukanaan näiden mainittujen taitojen syventämistä. On tärkeää, että toisella asteella on tarpeeksi opetus- ja ohjaushenkilöstöä vahvistamaan korkea-asteelle hakeutuvien opiskelijoiden osaamistasoa.

Paras lopputulos saadaan kohdentamalla lisäresursseja niitä tarvitseville nuorille. Perusrahoitusta tulee lisätä kaikille kouluasteille, jotta suomalainen koululaitos voi hoitaa laadukkaasti tehtävänsä koko työikäisen väestön kouluttajana. Suomi voi pärjätä globaalissa maailmassa vain korkean tasoisella osaamisella.

5. Pitkäjänteinen kehittäminen

Koulutuksen järjestäjiä on tuettava pirstaleisen hankerahoituksen sijaan. Rahoituksen tulee pohjautua valtakunnan tasolla linjattuihin tarpeisiin sekä kuntien ja koulutuksen järjestäjien omiin koulutuksen kehittämissuunnitelmiin sekä tutkittuun tietoon. Perusopetuksessa ja toisella asteella yhdellä opinto-ohjaajalla voi olla korkeintaan 200 ohjattavaa Suomen opinto-ohjaajat ry:n ja OAJ:n suosituksen mukaan. Koulun ja oppilaitoksen laatuun pitää voida luottaa koulutuksen järjestäjästä ja koulutusta tarjoavasta yksiköstä riippumatta. Saman koulutuksen järjestäjän alla voi olla useita erilaisia yksiköitä, jotka järjestävät opinto-ohjausta kukin omalla tavallaan. Nykyiset käytännöt eivät ole riittäviä turvaamaan oppilaiden ja opiskelijoiden oikeutta opinto-ohjaukseen ja tukipalveluihin ympäri Suomen.

Etenkin toisella asteella on tehty paljon koulutuksen kehittämistyötä viime vuosina esim. ammatillisen koulutuksen reformi, ylioppilaskirjoitusten uudistukset, uusi lukiolaki ja uudet opetussuunnitelmat ovat tulossa voimaan. Näiden uudistusten vaikutuksia tulee arvioida ennen kuin lähdetään tekemään uusia suuria koulutuspoliittisia muutoksia. Perusopetuksen asemaa on vahvistettava, koska se on koko koulutusjärjestelmän perusta. Syrjäytymisen ehkäisyyn tehokkain tapa on turvata laadukas varhaiskasvatus ja perusopetus. Uudistuksen voimaantuloa on syytä lykätä, jotta se voidaan valmistella kunnolla. Niukkenevien resurssien käyttö tulee harkita tarkoin, jotta koulutukseen suunnattava lisärahoitus ei valu koulukyüteihin yms. muihin koulutuksen ulkopuolisiin menoihin. Lisäksi tarvitaan lisäaikaa tarkistella tiedon siirtämiseen liittyviä salassapitovelvollisuuksia, jotta lainsäädäntö ei estä välttämättömien tietojen siirtymistä esim. esimiehiltä opettajille tai eri oppilas- / opiskelijahuoltohenkilökunnan välillä.

Armi Nurmi
Suomen opinto-ohjaat ry
puheenjohtaja
armi.nurmi@sopo.fi
Puh. 044 0723220

SUOMEN OPINTO-OHJAAJAT RY, LAUSUNNON KESKEINEN SISÄLTÖ

Kaikessa koulutuksessa ja kasvatuksessa pitää kiinnittää huomiota tasa-arvoon, laatuun ja tulokseen. Sivistys, kasvatus ja koulutus ovat Suomen tulevaisuuden valttikortteja. Viime vuosina nuorten ikäluokkien koulutustaso on huolestuttavasti kääntynyt laskuun Tilastokeskuksen tilastojen mukaan. Laadukas koulutusjärjestelmä tarvitsee riittävän vakaan rahoituksen. Eduskunnan tärkeänä tehtävänä on varmistaa, että jokaisella nuorella on taustastaan riippumatta mahdollisuus toisen asteen koulutukseen.

Suomen opinto-ohjaajat ry pitää tärkeänä, että

1. Varmistetaan riittävän tuen saaminen opintojen kaikissa vaiheissa

Varmistetaan opinto-ohjauksen avulla, että kaikki nuoret löytävät perusopetuksen jälkeen itselleen sopivan opiskelupaikan. Opinto-ohjaus tarvitsee toimiakseen riittävät resurssit. Yhdellä opinto-ohjaajalla voi olla enintään 200 ohjattavaa peruskoulussa ja toisella asteella. Tällä varmistetaan opinto-ohjauksen tasavertainen saatavuus ja laatu opiskelijalle riippumatta oppilaitoksesta, jossa hän opiskelee. Etenkin ammatillisessa koulutuksessa opinto-ohjauksen saatavuudessa on suuria puutteita joissakin oppilaitoksissa. Oppivelvollisuuden pidentäminen ei itsessään poista tarvetta erilaisiin tukipalveluihin.

Mielenterveysongelmat ovat nuorten tavallisimpia terveysongelmia. Niitä esiintyy jopa 20-25% nuorista ja määrä on lisääntynyt koko ajan viime vuosien aikana. Opiskeluhuollossa ongelmiin voidaan puuttua varhaisessa vaiheessa, mutta tämän takaamiseksi vaaditaan tarpeeksi resursseja etenkin ennaltaehkäisevään työhön ja sitovat henkilöstömitoitukset. Suositusten rinnalle tarvitaan riittävä lainsäädäntö turvaamaan oppilaiden ja opiskelijoiden oikeus lähiopetukseen ja oikea-aikaiseen opinto-ohjaukseen.

2. Varmistetaan riittävän osaamisen saavuttaminen peruskoulussa

Peruskoulun vahvistaminen auttaa parhaiten niitä, joita uhkaa syrjäytyminen. Peruskoulun tulee jatkossakin tarjota kotitaustasta riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautua ja kehittää lahjakkuuksiaan. Perusopetuksen joustavuutta ja yksilöllisiä opintopolkuja on hyödynnettävä niin, että nuoret saavat riittävät valmiudet toisen asteen opintoihin. On kiinnitettävä erityistä huomiota, että kaikista taustoista tulevilla oppilailla/opiskelijoilla on mahdollisuus edetä korkea-asteelle asti. Etenkin maahanmuuttajataustaiset nuoret jäävät helposti ilman korkea-asteen koulutusta ilman kunnollisia tukitoimia.

3. Varmistetaan nuorten tasavertainen mahdollisuus suorittaa toisen asteen opintoja koulutuksenjärjestäjästä riippumatta

Opintoihin liittyvät oppikirja-, työväline- ja muut materiaalikustannukset, jotka saattavat vaikuttaa opiskelijan taloudellisiin mahdollisuuksiin suorittaa tutkinto, tulee hoitaa yksilö- ja perhekohtaisten taloudellisten tukien avulla. Tällä hetkellä opintoihin taloudellista tukea tarvitsee noin joka viides nuori tai nuoren perhe. Tehokkainta olisi kohdistaa rahallisia tulonsiirtoja näille nuorille ja heidän perheilleen esim. nostamalla opintotuen määrää. Myös perheiden hyvinvoinnin tukeminen on tärkeää mm. ennaltaehkäisevään sosiaalityön keinoin. Laaja kouluverkko myös toisella asteella tukee nuorten joustavaa siirtymistä lukio – ja ammatillisiin opintoihin. 16-vuotias ei useinkaan ole valmis muuttamaan vielä opintojen perässä pois kotoa. Oppivelvollisuuden pidentäminen tukee tämän tavoitteen toteutumista.

4. Varmistetaan koulutuksen riittävät resurssit toteuttaa sille annettua tehtävää

Peruskoulun vahvistaminen auttaa parhaiten niitä, joita uhkaa syrjäytyminen. Peruskoulun tulee jatkossakin tarjota kotitaustasta riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautua ja kehittää lahjakkuuksiaan. Koulutusleikkaukset ovat kohdistuneet kipeimmin ammatilliseen koulutukseen. Resurssit ammatillisissa oppilaitoksissa on venytetty äärimmilleen, kun rahoitusta on leikattu 10 vuoden aikana yli 300 miljoonalla eurolla. Myös lukiokoulutuksen rahoitus on huonontunut jo vuosia. Toisella asteella ryhmäkoot ovat kasvaneet, lähiopetuksesta on tingitty ja tukipalvelut eivät ole suhteessa opiskelijamäärään. Nämä ongelmat koskevat suurta osaa toisen asteen koulutuksen järjestäjistä.

5. Pitkäjänteinen kehittäminen

Koulutuksen järjestäjiä on tuettava pirstaleisen hankerahoituksen sijaan. Rahoituksen tulee pohjautua valtakunnan tasolla linjattuihin tarpeisiin sekä kuntien ja koulutuksen järjestäjien omiin koulutuksen kehittämissuunnitelmiin sekä tutkittuun tietoon. Nykyiset käytännöt eivät ole riittäviä turvaamaan oppilaiden ja opiskelijoiden oikeutta opinto-ohjaukseen ja tukipalveluihin ympäri Suomen. Uudistuksen voimaantuloa on syytä lykätä, jotta se voidaan valmistella kunnolla. Niukkenevien resurssien käyttö tulee harkita tarkoin, jotta koulutukseen suunnattava lisärahoitus ei valu koulukynteihin yms. muihin koulutuksen ulkopuolisiin menoihin. Lisäksi tarvitaan lisäaikaa tarkistella tiedon siirtämiseen liittyviä salassapitovelvollisuuksia, jotta lainsäädäntö ei estä välttämättömien tietojen siirtymistä esim. esimiehiltä opettajille tai eri oppilas- / opiskelijahuoltohenkilökunnan välillä.